

Mushumo wa SAHRC

Khomishini ya Pfanelo dza Vhathu ya Afrika Tshipembe (SAHRC) ndi tshiimiswa tsho diimisaho nga tshothe tsho vhumbiwaho u ya nga ha Ndayotewa u tola, u tsireledza na u tshuwedza u swikelela pfanelo dza vhathu kha shango lashu.

Afurika Tshipembe li na vhadzulapo vha vhuveni ha mahayani vhane vha pada 20 milioni Mulayotibe wa Khoro dza Misanda (TCB) wo nwalwa hu sina u dzhenelela na vhuqwamani na zwitshavha zwa vhuvo ha mahayani. SAHRC yo tangaedza mbialelo dzo vhalaho malugana na zwi tenwa zwa hoyu Mulayotibe hu tshi katelwa na u shaya vhuqwamani na zwitshavha nga tshifhinga tsha u talatadza hawo.

Huna vhadzulapo vhanzhi vha Afurika Tshipembe vha ne vha kha di tevedzhela ku tshilele kwa sialala kwa tshi Afurika lune vha ku dzhia sa tsiko kha matshilele a vho a duvha linwe na linwe. Ndi zwa ndeme uri vhatu vhothe vha kwamiwe uri vha shele mulenzhe, na vhane vha wanala kha vhuvo hamahayani vha tea u shela mulenzhe nga ndila yo fanelaho. SAHRC i a tangaedza na u tikedza milayo ya sialala ine ya sa lwe na Ndayotewa na tshanduko dzine dza kho u bevelela kha lifhasi

Arali Mulayotibe hoyu wa nga phasiswa wo tou rali u do livhisa khau kandekanya pfanelo dza vhafumakadzi na mita ya vho. Arali ro sedza divhazwakale ya Afurika Mulayotibe hoyu u do tendela uri u kandedzwa ha vhafumakadzi na khethululo zwi diya phanda.

Muvhuso wonewa maandza nga vhatu na uri u fanela u shumela vhatu. Ndi zwa ndeme uri thaidzo dze dza dzinginywa malugana na Mulayotewa hoyu dzi a mbiwe nga ha dzo. Avho vha re na maandza vha fanela u theshelesa zwitshavha zwa mahayani na u beveledzisa milayo ine ya tsireledza pfanelo dzavho.

Naho SAHRC i sina zwishumiswa na vhashumi vhanzhi, i shumisana na zwiinwe Zwiimiswa zwa Ndima ya 9 ya Ndayotewa na madzangano a si a muvhuso u thusa zwitshavha u khwathisedza uri pfanelo dza vhatu dzi elanaho na zwenezwo dzi khou shumaniwa nadzo kha Mulayotibe u ne wa khou nwalululwa.

Ndivho ya SAHRC ndi ya u shandukisa tshitshavha, u tsireledza pfanelo na u vhuwedzeda tshirunzi!

KHA VHA RI KWAME KHA

Webusaiti: www.sahrc.org.za
Emeili: info@sahrc.org.za

Head Office

Forum 3, Braampark Office Park, Braamfontein, JOHANNESBURG

☎ (011) 877 3600 Fekisi: (011) 403 0684

Eastern Cape

4th Floor, Oxford House, 86–88 Oxford Street, EAST LONDON

☎ (043) 722 7828 • Fekisi: (043) 722 7830

Free State

50 East Burger Street, 1st Floor TAB Building BLOEMFONTEIN

☎ (051) 447 1133 • Fekisi: (051) 447 1128

Gauteng

2nd Floor, Forum 3, Braampark Office Park, 33 Hoofd Street, Braamfontein, JOHANNESBURG

☎ (011) 877 3750 • Fekisi: (011) 403 0668

KwaZulu-Natal

First Floor, 136 Margaret Mncadi, DURBAN

☎ (031) 304 7323/4/5 • Fekisi: (031) 304 7323

Limpopo

1st Floor, Office 102, Library Garden Square, Kha Khona ya tshitarata tsha Schoeman na Grobler, POLOKWANE

☎ (015) 291 3500 • Fekisi: (015) 291 3505

Mpumalanga

4th Floor Carltext Building, 32 Bell Street, NELSPRUIT

☎ (013) 752 8292 • Fekisi: (013) 752 6890

Northern Cape

45 Mark and Scott Road, Ancorley Building, UPINGTON

☎ (054) 332 3993/4 • Fekisi: (054) 332 7750

North West

170 Klopper Street, RUSTENBURG

☎ Tel: (014) 592 0694 • Fekisi: (014) 594 1089

Western Cape

7th Floor, ABSA Building, 132 Adderley Street, CAPE TOWN

☎ (021) 426 2277 • Fekisi: (021) 426 2875

TSHIVENDA

MULAYOTIBE WA KHORO DZA MISANDA NDI MINI?

U ya nga ha Khomishini ya Pfanelo dza Vhathu ya Africa Tshipembe (SAHRC)

U di dzhenisa ha tshitshavha kha u pfumbudza nga ha Mulayotibe wa Khoro dza Misanda

U shandukisa tshitshavha

U tsireledza pfanelo

U vhuwedzeda tshirunzi

Mulayotibe wa Khoro dza Misanda ndi mini?

Marangaphanda:

- Mulayotibe wa Khoro dza misanda (TCB) wo thoma u livhadzwa lwa u thoma Buthanoni la lushaka nga 2008 nga Muhasho wa Vhulamukanyi na Mveledziso ya ndayotewa, wo livhisa kha u netshedza ku shumele kwa mulayo na u dzhielwa ntha ha khoro dza misanda na milayo yahone. zwi tshielana na Ndayotewa.
- Maitele a mvetamveto ya Mulayotibe wa Khoro dza Misanda o itwa hu si na vhukwamani ha vhuḏi na zwitshavha zwi kwameaho nga mulayotibe hoyu nga maanda zwitshavha zwine a zwi na vhuḏiwa havhudi, zwi sa dzielwi ntha khalushaka. Ho vha ho kwamiwa fhedzi vharangaphanda vha sialala
- U thomani Mulayotibe hoyu (TCB) wo hanedzwa nga zwiimiswa zwo fhambanana ho tshi pfi a ho ngo tevhedzwa maitele one a vhukwamani na tshitshavha u ya nga ha Ndayotewa.
- Muhasho wa Vhulamukanyi na Mveledziso ya Ndayotewa wo vhuwedzwa hoyu mulayotibe kha Khoro ya Lushaka ya Mavundu nga 2012 hu sina zwe zwa shandukiswa khawo, uri Mavundu a fhe vhuḏipfi hao nga kha madzulo u mona na shango lothe.
- Khoro ya Lushaka ya Mavundu yo kundelwa u fha ngeletshedzo dzo teaho kha vhadzulapo vha vhuḏi ha mahayani uri vha kone u bvisela vhuḏipfi havho khagala vha si na nyofho na u dzhia sia, zwi ne zwa vha zwa ndeme kha vhadzulapo vha mahayani vhanwe zwifhinga zwinzhi a vhana vhuḏiwa. Mulayotibe hoyu wo do hanedzwa nga SAHRC, madzangano a zwitshavha na vhatu vha kwameaho nga u tou nwala manwalo na u ḏi dzhenisa kha dzi nyambedzano dza mavundu.

Mulayo wa Sialala:

- Tshitenwa tsha 211 tsha Ndayotewa tshi khwathisedza uri zwiimiswa, vhuḏiwa na maanda a vha vhusi vha sialala zwi tea u dzhielwa ntha u ya nga ha Ndayotewa ya shango. Vhurangaphanda ha sialala vhu divhelwa u disendeka nga tshimiswa tsha u tandulula thaidzo heneho zwitshavhani zwa mahayani nga u angaredza.
- Ndi zwa ndeme uri muhweleli na mu hwelelwa vha vhe na fhulufhelo kha ndila ine milandu ya vho ya tshimbizwa ngayo kha khoro dza misanda.
- Milayo ya sialala i na mbetshelwa na zwitenwa zwine zwa shumiswa kha vhadzulapo vha vhuḏi ha mahayani u ya nga u fhambanana ha mvelolo dzavho kha zwitshavha.
- Ndi zwa ndeme u dzhiela ntha mvelele na maitele a sialala a zwitshavha zwa Afurika Tshipembe. Ndayotewa i khwathisedza uri maitele a sialala a fanela uri a tshimbilelane na Ndayotewa.

Dzinwe dza dzi thaidzo dzine dza vha hone kha Mulayo wa Khoro dza Misanda

- U sa vha na vhukwamani ha vhuḏi na vhatu vha vhuḏi ha mahayani nga tshifhinga tsha u talatadza Mulayotibe wa Khoro dza Misanda.
- Ho itwa ndila mbili dzo fhambanaho dza u swikelela pfanelo dza vhulamukanyi: I nwe ndi ya avho vhanwe vha dzula vhuḏi ha mahayani; i nwe ndi ya vhadzulapo zwavho vha lothe la Afurika Tshipembe. Hezwi a zwo ngo fhambana na tshitalula tsha tsha vha tshi tshi i telwa vhatu vha mashongohaya nga tshifhinga tsha muvhuso fhiraho.
- Ho yu Mulayotibe a u na mbetshelwa ya u ri vhadzulapo vha tea u to u ḏi khethela mulayo wa sialala une wa tea u shumiswa kha vho, thaidzo ndi ya uri Afurika Tshipembe hu na milayo ya sialala yo yaho nga u fhambanana u ya nga mvelele ya tshenetsho tshitshavha;
- Hoyo Mulayotibe wo ḏi sendeka kha u maandafhadza vha rangaphanda vha sialala u sa dzhie ntha maanda a zwinwe zwiimiswa zwa sialala kha zwi tshavha.
- Ufha vharangaphanda vhasialala maanda a u tshimbizwa Khoro dza misanda na u sika milayo vha do vha hafhu vha i shumisa kha vhadzulapo. Hezwi zwiita uri vha vhe na maanda manzhi a ne zwi nga ita uri vha a shumise nga ndila ine isa vhe ya vhuḏi. Vhadzulapo vha sala vha sina maanda a u itela khaidzo tsheyo dza Khoro dza misanda;
- Pfanelo dza u divhonadza phanda ha Khoro dza Misanda na tsireledzo ya vhafumakadzi a zwo ngo bviselwa khagala;
- Pfanelo dza vhana a dzo ngo tsireledzwa nga ndila yo teaho;
- Khonadzeo dza zwigwevho dzi nga katela u kombetshedza, u shuma u sa badelwi zwine zwa nga swikisa kha u pfukwa ha dzinwe pfanelo, na u dzhiela fhasi pfanelo ya u vha na tshirunzi;
- Nga nda ha u pfukwa ha mutheo wa pfanelo dza vhatu, tsheo nnzhi na zwigwevho zwa hone zwi nga si kone u itelwa khaidzo ya khatululo kha khordzapo. Hezwi zwi do tangula pfanelo ya muthu munwe na munwe ya u thetsheleswa ha mulandu wawe kana khumbelo ya khatululo kha khordzaapo.

Ndi zwifhio zwine zwa khou itea zwino?

Ho yu Mulayotibe wo do rumelwa kha mavundu uri a u lavhelese na u kwamana na vhadzulapo nga hawo fhedzi u thetsheleswa ha vhadzulapo ho itwa nga nwedzi wa Lambamai na Shundunthule 2012. Ho vha na thaidzo nga ndila ye madzulo a u kwamana na vhatu a dzudzanywa ngayo, matshimbidzele, vhuḏiwa ha vhatu na matshimbilele a vhatu vha tshiya afho he mitangano ya farelwa hone. Fhedzi vhanwe vha vhadzulapo vha mahayani vho zwikona u dzhenela minwe ya mitangano heyi.

SAHRC na madzangano a vhadzulapo tshavhazwa, vho dzhenela mitangano ya u pfumbudza na mitangano ya u kwamiwa ha vhadzulapo nga ha Mulayotibe hoyu. SAHRC na Madzangano a zwitshavhazwapo vho shela mulenzhe ngau bvisa vhuḏipfi havha nga tshifhinga tsha mitangano, na nga u tou nwala vharumela vhuḏipfi havho Buthanoni la lushaka kha komiti ya Vhulamukanyi na mveledziso ya Ndayotewa. SAHRC yo do vha hafhu ya shumisa zwiimiswa zwa nyandadza mafhungo khau bvisela vhuḏipfi ha vho khagala.

Mabuthano a Vhusimamilayo a Mavundu o tangedza Mulayotibe hoyu u zwine wavha zwone, ndi mavundu mavhili fhedzi kha a tsha e a hanedzana nawo u zwine wavha zwone zwino, manwe mavundu o u hanedza a fhedza a dzinginya la uri khau tou khwinifhadzwa fhalala na fhalala. Komiti ya vhuḏiwa ya Mavundu yo dzhia tsheo ya uri Mavundu a dovhe hafhu a dzudzanywa zwa u kwamana na vhatu nga ha Mulayotibe hoyu, a do vhe a vhide Buthanoni la lushaka.

Nga Nwedzi wa Thangule 2012, Minisita wa Vhafumakadzi, Vhana na Vhaholefhalo vho bvisa mbilahelo dzavho nga ha Mulayotibe hoyu. Muhasho wa Vhulamukanyi na Mveledziso ya Ndayotewa wo sumbedzisa uri Mulayotibe hoyu u do humiselwa Buthanoni la lushaka uri u do kona u khwiniswa nga Khoro ya lushaka ya Mavundu.

Ndila ya sialala ya u tandulula thaidzo.

Uri Mulayotibe wa Khoro dza Misanda u yelane na Ndayotewa, u fanela u nwalwa ho vha na vhukwamani havhuḏi na vhatu vhothe vha kwameaho, nga maanda vhatu vha vhuḏi ha mahayani na vhafumakadzi, vha fanela u tshimbizwa uri vha shele mulenzhe musi mitangano ya vhukwamani i tshi farwa kha vhuḏi ha havho. Huna thodea ya uri zwe zwa dzinginywa sa thaidzo malugana na hoyu mulayo zwi khakhululwe.